

สารบัญ

โมกขธรรมประยุกต์

	หน้า
ปฐมนิเทศ เพื่อ การผ่านกัในสวนโมกข์	๑
๑ ปัญหาของคน	๑๖
๒ ปัญหาของคน (ต่อ)	๔๔
๓ ทำไมเราจึงไม่มีสติ	๗๐
๔ ทำไมเราจึงไม่มีปัญญา	๙๕
๕ สัมมาทิฐิ	๑๒๕
๖ จุดหมายปลายทางของคนคืออะไร	๑๕๐
๗ มายา และสิ่งที่เบือนมามา	๑๗๗
๘ จะครองชีวิตอยู่โดยวิธีใด	๒๐๒
๙ ต้องได้สิ่งที่ดีที่สุด	๒๓๖
๑๐ สิ่งที่เราเรียกว่าคุณ (ต่อ)	๒๖๓
๑๑ ทาง	๒๙๓
๑๒ ผู้รู้ทาง	๓๒๔
๑๓ ผู้เดินทาง	๓๔๙
๑๔ มาร	๓๘๓
๑๕ ดน หรือ ตัวตน	๔๐๖
๑๖ โลกธรรม	๔๓๔
๑๗ กามและกามารมณ์	๔๖๐
๑๘ การชนะ	๔๙๐
๑๙ การศึกษา	๕๐๓
๒๐ การดำรงชีวิต	๕๓๓
๒๑ การห่วงหาอาพระนิพพานเป็นอารมณ์	๕๕๙
๒๒ การได้สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้รับ	๕๙๒
๒๓ คำอุทิศของผู้สร้างหนังสือ	(๑) – (๕)

โปรดดูสารบัญละเอียดในหน้าต่อไป

สารบัญละเอียด

โมกขธรรมประยุกต์

ปฐมบท เพื่อการฝึกในสวนโมกข์

หน้า

กล่าวแสดงความยินดี และปรับความเข้าใจ

๑ - ๑๕

๑. ปัญหาของคน

การบรรยายครั้งนี้ พูดในหัวข้อว่า โมกขธรรมประยุกต์	๑๖
โมกขธรรมประยุกต์หมายความว่า ความรอดพ้นที่ควรปฏิบัติได้	๑๗
ข้อแรก ให้รู้ว่า “คน” คืออะไร; ทางธรรมะต้องการรู้ถึงระบบทางจิต	๑๘
ความเป็นคน หมายความว่า จมอยู่ในกองทุกข์	๑๙
คน - บุคคล ไม่รู้ว่าตัวเองจมในอะไร; ส่วนอารยะมี จิตสะอาด สว่าง สงบ	๒๐
ปัญหาของคนก็คือ ความทุกข์ที่กำลังได้รับอยู่	๒๑
ต้นเหตุของความทุกข์ คืออวิชชา - ปราศจากความรู้	๒๒
อวิชชาปรากฏทุกครั้งที่เราไม่รู้ในสิ่งใดเป็นเรื่องราวๆ ไป	๒๓
ความปราศจากทุกข์คือไม่มีกิเลส แต่ก็ไม่ว่าทำอะไรจะสิ้นปัญหา	๒๔
การเป็นอยู่ที่ถูกต้องคือมีอริยมรรค จะสิ้นปัญหาได้	๒๕
อริยสัจเป็นปัญหาของคน แต่ไม่ประยุกต์ จึงต้องมาคุยกันอีก	๒๖
ต้องรู้จักปัญหาว่า {คืออะไร, จากอะไร, หมดปัญหาเป็นอย่างไร ทำอย่างไรจึงจะหมดปัญหา	๒๗
อธิบายตอบปัญหาของคำบรรยายครั้งที่ ๑	๒๗ - ๔๓

(๒)

๒. ปัญหาของคน (ต่อ)

หลักสำคัญของพุทธศาสนาก็คือสร้างปัญหาของคน	๔๔
ถ้าคนไม่มีปัญหา สังคมก็ไม่มีปัญหา; แต่ละคนจึงต้องแก้ปัญหากัน	๔๕
ปัญหาคือความน่าเกลียด และเรายังกับตัวเองไม่ได้	๔๖
กรณีใหญ่ๆ ก็คือ เราไม่สามารถควบคุม โลก, โกรธ, หลง ของตนได้	๔๗
อาการที่ไม่รู้สึกตัว ไม่รู้ความจริง เกิดขึ้นจนเป็นทุกข์มีตลอดเวลา	๔๘
ทุกวันเรามีการกระทำที่เป็นทุกข์ และเพิ่มความเคยชิน	๔๙
คนประกอบด้วย กาย, ใจ, และยังมีสิ่งที่มากระทบอีก ๖ อย่าง	๕๐
ถ้ามีการกระทบ แล้วไม่มีความรู้ ก็เป็นกระทบด้วยอำนาจอวิชชา	๕๑
มีการกระทบแล้วก็เกิด เวทนา ตัณหา; เพิ่มราคานุสัย, ปฏิฆานุสัย	๕๒
พอเกิดตัณหาก็ก่ออุปาทาน, เกิดภพคือความเป็นตัวกู	๕๓
จากภพเกิดชาติ ซึ่งเกิดทุกอย่าง เป็นความทุกข์ทรมานไม่รู้จักพอ	๕๔
ในขณะที่สัมผัสคือกระทบ ถ้ามีสติก็เปลี่ยนไปในทางไม่เป็นทุกข์ได้	๕๕
เมื่อมีเวทนา ต้องแยกดูว่า ขณะนั้นฉลาดหรือโง่ จะได้แก้ไข	๕๖
ปัญหาที่เข้ามาทางกาย-ใจ ก็ได้แก่เรื่องกาม กิเลส เกียรติ	๕๗
ปัญหาในเรื่องสามก. นั้น ทำให้ขยี้แย่ง ล้างผลาญกันเพื่อความต้องการ	๕๘
คนไม่เคยคิดว่า ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ลุกไหม้อยู่ตลอดเวลาที่มีการสัมผัส	๕๙
ปัญหาเฉพาะหน้าก็คือ เราควบคุมไม่ได้ทั้งกาย และจิต	๖๐
อธิบายตอบปัญหาของคำบรรยายครั้งที่ ๒	๖๐ - ๖๙

๓. ทำไมเราจึงไม่มีสติ

ทบทวนว่าปัญหาของคนอยู่ที่ ปัญหาคือความทุกข์	๗๐
ต้องรู้จักตัวปัญหาที่เกิดขึ้นแก่เรา แล้วพยายามแก้ไข; เรียกว่าประยุกต์	๗๑

[๔]

สติ มีประโยชน์มาก แต่คนไม่สนใจ ไปสนใจแต่ปัญญา, สมาริ	๗๒
คนธรรมดาทั่วไป จะต้องอยู่ด้วยสติเป็นพื้นฐาน	๗๓
ตั้งแต่คนธรรมดากระทั่งระดับผู้มีปัญญา จะต้องมีสติในชีวิตประจำวัน	๗๔
ปัญญาที่พอดี, ทันทีทันใด, มารวดเร็ว, นั่นคือสติ	๗๕
ถ้าขาดสติ, สัมปชัญญะก็ไม่มี, และจะเกิดประมาทเสียหาย	๗๖
แก้ปัญหาคาตสติต้อง ๑. มีหิริโยทตัมปะ, ๒. ไม่หลงเหยื่อล่อ	๗๗
๓. นำความรู้พื้นฐานมาใช้ได้เร็ว และ ๔. ทำให้ชำนาญ	๗๘
ต้องรู้ตัวก่อนจะมีการเคลื่อนไหวทาง กาย วาจา ใจ	๗๙
ฝึกกลัวยในวิญญูสงสารหรือกลัวความทุกข์ให้มาก	๘๐
มีความเข้าใจและยอมรับตามพระองค์ตรัส “ประมาทคือความตาย”	๘๑
ละอายและกลัวให้มาก ขณะที่ทำผิดพลาด สติจะดีขึ้น	๘๒
สติ คือ ตัวชีวิตนั่นเอง, ปราศจากสติเมื่อไรก็ตาย	๘๓
อย่าประมาทถือว่า “ไม่เป็นไร;” ต้องถือว่าไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย	๘๔
อธิบายตอบปัญหาในคำบรรยายครั้งที่ ๓	๘๔ - ๘๕

๔. ทำไมเราจึงไม่มีปัญญา

ทุกคนรู้สึกว่าตัวมีปัญญา แต่ยังเอาตัวรอดไม่ได้	๘๕
ความรู้ที่ระลึกเอามาได้ นั่นคือปัญญา, ถ้าขาดปัญญาสติก็ไม่มี	๘๖
ความฉลาดนี้ไม่แน่ว่าถูกหรือผิด; ถ้าไม่ฉลาดทางธรรมก็ผิด	๘๗
ปัญญาในภาษาบาลีไม่ใช่ทางผิดเลย ใช้แต่ทางถูก, ไปสู่นิพพาน	๘๘
การตรัสรู้ เป็นยอดของปัญญา, รู้โดยผ่านด้วยจิตใจจริงๆ	๘๙
อย่าจัดตัวเองเป็นคนฉลาด เพราะอาจเป็นอย่างเงือกก็ได้	๑๐๐
การทำตัวให้มีปัญญา ต้องใช้ระบบศีล สมาริ ปัญญาของศาสนา	๑๐๑

[๕]

ปัญญาในพุทธศาสนา คือรู้ความจริงของทุกข์และเอาชนะได้	๑๐๒
และเห็นความจริงใน อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา	๑๐๓
ปัญญาที่ถูกต้องนี้ช่วยดับความทุกข์ได้จริง, อย่าหลงบูชาความฉลาด	๑๐๔
มีปัญญาแท้จริง ต้องเอาตัวรอดได้จากกิเลส, บรรลุมรรคผลฯ	๑๐๕
ปัญญาชนิดโลกุตระ จะอยู่เหนือปัญหาทุกอย่างในโลก	๑๐๖
การฝึกมีปัญญา ต้องมีปฏิภาณทันควัน, รู้จริง, ไฉ, ต่อปัญหา	๑๐๗
ผู้มีกรรมพันธุ์ที่ย่อมมีปัญญาดี, ฝึกเจริญปัญญา, ก็มีมากขึ้น	๑๐๘
แนวปฏิบัติให้เกิดปัญญา ๑. อย่าประมาท, อวดดี, ยกหูชูหาง	๑๐๙
๒. มีสติ, มีปฏิภาณเพียงพอ, มีความรู้จริง	๑๑๐
๓. ดูโลกให้ถูกต้องและลึก ๔. ไม่หลงไหลในเหยื่อของโลก	๑๑๑
คำอธิบายตอบปัญหาในคำบรรยายครั้งที่ ๕	๑๑๒ ๑๒๔

๕. สัมมาทิฐิ

ให้ระลึกถึงความหมายของโมกขธรรมประยุกต์	๑๒๕
ทบทวนให้เห็นความมุ่งหมายที่จะให้เป็นประยุกต์	๑๒๖
สัมมาทิฐิเป็นเครื่องเดียวกับปัญญา	๑๒๗
เป็นจุดตั้งต้นของความรู้ เหมือนกับรุ่งอรุณ	๑๒๘
เมื่อมีผัสสะและเวทนา, แล้วทิฐิความคิดเห็นจึงเกิด	๑๒๙
ถ้าได้รับการสอน, อบรมมาผิดแล้วก็เป็นมิจฉาทิฐิได้	๑๓๐
ถ้าเกิดในตระกูลสัมมาทิฐิ, แว่ดล้อมตึกันว่ามีบุญ	๑๓๑
เป็นมิจฉาทิฐิแล้วไม่กลับบาป; . ต้องมีความเห็นถูกต้องจึงจะแก้ทุกข์ได้	๑๓๒
เรื่องเกี่ยวกับทิฐิจึงถึงความทุกข์เป็นตัวประจักษ์	๑๓๓
ความทุกข์มีทั้งอย่างธรรมดา กระทั่งลึกเป็นกิเลส, ตัณหา, อนุสัย	๑๓๔

ต้องตัดต้นเหตุแห่งทุกข์ โดยมีสัมมาทิฐิรู้ว่าทุกข์เพราะใจ ๑๓๕
ความทุกข์มาจากต้นเหตุด้วยอำนาจของใจ ๑๓๖
ถ้ารู้ว่า “อย่างนี้เอง” ตามกฎอิทัปปัจจยา ก็ไม่มีทุกข์ ๑๓๗
อยู่อย่างไม่ทุกข์ ต้องอยู่อย่างมรรคมืองค์แปด ๑๓๘
เดี๋ยวนี้ คนมีปัญหามาก เพราะมีจิตวิปริตตามนิยมใหม่ๆ ๑๓๙
แม้การบุญ ถ้าเป็นมิจิตวิปริต ก็เป็นเรื่องผิดวิริยของพระพุทธเจ้า ๑๔๐
ช่วยให้คนมีสัมมาทิฐิขึ้นคือสังคมสงเคราะห์ดีกว่าแจกของ ๑๔๑
ช่วยกันทำให้บ้านเมืองสงบสุขด้วยอำนาจสัมมาทิฐิเถิด, จะทำอะไรไม่ผิด ๑๔๒
คำอธิบายตอบปัญหาในคำบรรยาย ครั้งที่ ๕ ๑๔๒ - ๑๔๙

๖. จุดหมายปลายทางของคนคืออะไร

บททวนว่า ปัญหาคืออะไร, เกิดจากอะไร, ไม่มีปัญหาคืออะไร ๑๕๐
บททวนเรื่องความไวของจิต และสติ, ปัญญา ๑๕๑
ต้องศึกษาให้รู้จักแยกแยะว่า มิใช่กับสัมมาทิฐิเป็นอย่างไร ๑๕๒
ให้รู้ว่า จุดหมายปลายทางของพุทธบริษัทคือ นิพพาน ๑๕๓
นิพพานเป็นจุดหมายตรงที่ไกลสุดไม่เกิดอีกไม่ว่าชาตินี้หรือชาติแล้ว ๑๕๔
นิพพานแปลว่า ตบเย็นของทั้งวัตถุ, สัตว์, และคน ๑๕๕
จิตเป็นประภัสสรตลอดกาล จึงจะเป็นนิพพานตลอด ๑๕๖
ที่ไม่เย็น เพราะร้อนด้วย ราคะ, โสกะ, โทสะ, โมหะ ๑๕๗
มีอวิชชา ทำให้ยึดมั่นที่ไหน, ในสิ่งใด, เมื่อไร, ก็ร้อนที่นั่น ๑๕๘
ความทุกข์ที่มาจากอุปาทานเป็นทุกข์แท้จริง มาจากอวิชชา ๑๕๙
ความทุกข์เกิดที่ใจ จึงต้องจัดการที่ศูนย์กลางคือใจ ๑๖๐
วันหนึ่งเกิดหลายชาติ ภาวนารู้จักเข็ญ, กลัว, ละอายกันบ้าง ๑๖๑

ถ้าถึงจุดหนึ่งไม่เกิดตัวกู นั่นคือถึงนิพพานจุดปลายทาง	๑๖๒
เป้าหมายเป็นจุดปลายทางคือจิตอยู่เหนืออำนาจ กิเลส กาม เภยรติ	๑๖๓
ต้องรู้ว่ากามารมณ์เป็นศัตรู เป็นสิ่งบีบคั้น และอันตราย	๑๖๔
ชีวิตที่มีความสะอาด สว่าง สงบ นี่ไม่มีทุกข์, เป็นจุดปลายทาง	๑๖๕
ให้รู้จักจุดปลายทางไว้ เพื่อไม่หลงทาง	๑๖๖
แม้ยังไม่ถึง ก็ให้รู้ไว้ว่า หนทางนั้นมีอยู่จะไต่เพียรไป	๑๖๗
อย่าเข้าใจผิดว่า ศักยภาพเหนือโลกแล้วจะทำให้บ๊อบ	๑๖๘
คำอธิบายตอบปัญหาในการบรรยายครั้งที่ ๖	๑๖๙ – ๑๗๖

๗. มายา และสิ่งที่เบือนมามา

เพราะเราไม่รู้จักมายา หรือสิ่งที่เบือนมามา เราจึงมีทุกข์	๑๗๗
ความไม่มีสติสัมปชัญญะเพียงพอนี้ทำให้เราควบคุมจิตไม่ได้	๑๗๘
มนุษย์มีใจสูง จึงต้องประกอบในอธิจิตเพื่ออยู่เหนือทุกข์	๑๗๙
ภาวะแห่งมายาคือสังขาร, ไม่ใช่เป็นมายาคือ พระนิพพาน	๑๘๐
สังขารความหมายที่ ๑. แปลว่า สิ่งปรุงแต่ง หรือผลของการปรุงแต่ง	๑๘๑
สังขารที่ปรากฏรอบค้ำ มีทั้งสิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต	๑๘๒
ความหมายที่ ๒. มีอาการปรุงแต่งเรื่อยเป็นสายไม่สิ้นสุด	๑๘๓
ผ่านนามธรรมที่ปรุงแต่กันจนเป็นทุกข์ เรียกว่า ปฏิจัสสมุปบาท	๑๘๔
เวทนาทั้ง ๓ : สุข, ทุกข์ ไม่สุขไม่ทุกข์ เป็นรสปรุงประกอบด้วยมายา	๑๘๕
ต้องมีสติรวดเร็วจับตัวเวทนาให้รู้ชัดในความหมายของมายา	๑๘๖
ต้องศึกษาให้รู้จักจากของจริง จึงจะรู้จักมายา	๑๘๗
ถ้าไปคิดที่สอร้อยของเวทนา แล้วก็เรียกว่าติดอยู่ที่มายา	๑๘๘
ความเป็นมายามีอยู่ที่รสซึ่งเกิดจากเวทนานั้น ๆ	๑๘๙

ต้องรู้ว่าสุขหรือทุกข์เขานาก็เป็นสัว่าการปรุงแต่งของธรรมชาติ	๑๙๐
เวทนาที่ไม่สุขไม่ทุกข์นี้สัมผัสอยู่ตลอดเวลา ก็ต้องรู้ทัน	๑๙๑
ภาวะที่มีอยู่ในสังขาร, ที่ไม่แสดงความจริง; นี่เป็นมายาเป็นอนัตตาราย	๑๙๒
โลกทุกสมัย มีการปรุงแต่งหลอกลวงมาก, ทำให้จมลงในกองทุกข์	๑๙๓
ควรจะมีปัญญาทำลายมายา, อายาลุ่มหลง, จึงจะสมที่เป็นนักศึกษา	๑๙๔
คำอธิบายตอบปัญหาในการบรรยาย ครั้งที่ ๗	๑๙๔ - ๒๐๑

๘. จะครองชีวิตอยู่โดยวิธีใด

เป็นมนุษย์ ต้องมีจิตใจสูง อยู่เหนือปัญหา, เหนือทุกข์	๒๐๒
ข้อธรรมที่ว่า “โมกขธรรมประยุกต์” ก็ต้องเอามาใช้ในชีวิตได้	๒๐๓
ศีล สมภาณี ปัญญา เป็นระบอบปฏิบัติ ที่จะทำให้พ้นทุกข์ได้	๒๐๔
ญาณหรือปัญญา หรือ เชื่อแห่งความเป็นพุทธะ มีอยู่แล้วในทุกคน	๒๐๕
ปัญญาเป็นตามประจำชีวิตต้องลับเสมอ เพื่อตัดปัญหาทุกอย่าง	๒๐๖
ชีวิตแห่งการลับตาเป็นชีวิตที่ถูกต้อง ลับและตัดเชิงหนามไปทุกวัน....	๒๐๗
ชีวิตต้องดำรงอยู่ด้วยศีล สมภาณี ปัญญา จึงจะหมดปัญหา	๒๐๘
อยู่ด้วยศีล สมภาณี ปัญญา นี่เป็นชีวิตแห่งการลับตาประจำวัน	๒๐๙
ทุกคนต้องลับตาเป็นประจำเพื่อตัดความโง่งนวาระสุดท้าย	๒๑๐
การศึกษาเพื่ออาชีพ นี่ส่วนร่างกาย, ส่วนชีวิตต้องศีล, สมภาณี, ปัญญา	๒๑๑
หลักปฏิบัติส่วนศีล คือมีการกระทำถูกในส่วนกาย	๒๑๒
และส่วนวาจา ก็ต้องไม่มีโทษทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น	๒๑๓
มีศีลอยู่ ก็เป็นสุภาพบุรุษ มีสมภาณีได้ง่าย	๒๑๔
วิธีทำจิตให้เป็นสมภาณีมีหลายอย่างเลือกได้ตามอุปนิสัย	๒๑๕
อานิสสของสมภาณีได้แก่ จิตบริสุทธิ์, ตั้งมั่น, ไวต่อหน้าที่	๒๑๖

[๘]

หลักปฏิบัติส่วนบุญญา ต้องรู้ทุกแง่ทุกมุมที่จะขจัดความทุกข์ได้	๒๑๗
ระวางอย่าทำให้บุญญากลายเป็นปราชญาเพราะไม่สู้การปฏิบัติ	๒๑๘
บุญญาที่ควรจะรู้เพื่อความผาสุก นี่คือ อริยสัจ ๔	๒๑๙
บุญญาไม่ผิด คือรู้จริงในเรื่องไตรลักษณ์และปฏิจจสมุปบาท	๒๒๐
บุญญาที่มีประโยชน์ คือ เห็น, รู้, เข้าใจ, รอบรู้ในอริยสัจ	๒๒๑
ให้รู้ว่า ไม่มีส่วนไหนที่เราจะเข้าไปยึดถือเยี่ยวว่าเป็นตัวตน	๒๒๒
มีศีล สมาริ บุญญา ทำให้มีชีวิตอยู่อย่างวิเวก	๒๒๓
ทุกคนมีหน้าที่ต้องลบล้างประจำชีวิต; อย่าหลงกาม กิณ เกียรติ	๒๒๔
คำอธิบายตอบปัญหาในการบรรยายครั้งที่ ๘	๒๒๕ - ๒๓๕

๘. ต้องได้สิ่งที่ดีที่สุด

ต้องได้สิ่งที่ดีที่สุด คือ มิให้เสียที่ที่เกิดมา	๒๓๖
สิ่งที่ดีที่สุดในขอบเขตของมนุษย์ที่รู้สึกนึกได้	๒๓๗
“ตามความรู้สึกในขอบเขตของมนุษย์” คือมี ดี ชั่ว, บุญ บาป ฯลฯ	๒๓๘
ดีชั่ว, สุขทุกข์, มีเกจที่คิดนึกได้; ธรรมชาติแท้, ไม่มีความหมาย	๒๓๙
สิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์ควรจะเลื่อนสูงขึ้นเรื่อยตามอายุ	๒๔๐
ถ้าเห็นว่า กาม กิณ เกียรติ สูงสุด ก็ลองผ่านดูจะได้เห็นการเผาผลาญ	๒๔๑
ต้องรู้แนวทางล่วงหน้าก่อนดีกว่า เพื่อไม่เดินผิดทาง	๒๔๒
พระอรหันต์ท่านได้สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้	๒๔๓
คำว่า “ดี” ระดับพระอรหันต์คืออยู่เหนือการได้ตรงข้ามกับชาวบ้าน	๒๔๔
สิ่งที่ดีสำหรับมนุษย์ ควรจะเขยิบไปจนถึงเหนือดีชั่ว ฯลฯ	๒๔๕
คำว่า “คุณ” นี่ก็เป็นสิ่งที่ผูกพันให้บารมีกับเกียติได้	๒๔๖
แต่สิ่งที่ทั้งน่าเกลียด น่ารัก ก็มีประโยชน์ แม้ม้าเป็นเครื่องผูกพัน	๒๔๗

ความหลุดพ้นจากประโยชน์หรือคุณนั้นจึงจะพ้นจากทุกข์	๒๔๘
ถ้าอยู่เหนืออิทธิพลของศีลัว, บุญบาป ฯลฯ จะสบายกว่าธรรมดา	๒๔๙
“ประโยชน์” เป็นสิ่งผูกพันคนไว้ภายใต้อิทธิพลของมัน	๒๕๐
ชีวิตคนในโลกไม่มีอะไรนอกจากผูกพันด้วยรักและเกลียด	๒๕๑
ถ้าไม่มีศาสนาหรือวัฒนธรรมที่ดี มนุษย์ก็จมอยู่ในความผูกพัน	๒๕๒
ควรปรับปรุงจิตใจให้สูงขึ้นเหนือคุณค่า หรือประโยชน์	๒๕๓
ชีวิตที่อยู่ด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา จะต้องได้ “สิ่งที่ควรได้”	๒๕๔
คำอธิบายตอบปัญหาในการบรรยายครั้งที่ ๙	๒๕๕ - ๒๖๒

๑๐. สิ่งที่เราเรียกว่าคุณ (ต่อ)

เรื่องคุณได้กล่าวมาแล้วในการบรรยายครั้งก่อน	๒๖๓
มนุษย์มีชาติคติตรวนอยู่เพราะสิ่งที่เรียกว่า “คุณ”	๒๖๔
ถ้าอยู่เหนืออำนาจของ “คุณ” แล้วชีวิตก็ปราศจากทุกข์	๒๖๕
คำว่า “คุณ” มีความหมายสับสน, ไปสมมติเป็นอย่างสรวรรคจึงชอบ	๒๖๖
“คุณ” ควรจะหมายถึง คุณค่า หรือคุณสมบัติ, ภาษาไทยมักจะใช้เพียงประโยชน์	๒๖๗
เรื่องอิสรภาพ ก็เช่นเดียวกัน ถ้าประกอบด้วยกิเลสแล้วสู่อิสรภาพ	๒๖๘
ต้องไม่หลงใน “คุณ” จิตอิสระ จึงจะมีเสรีภาพ	๒๖๙
“คุณ” เป็นค่ากลางๆ เป็นประโยชน์หรือโทษก็ได้	๒๗๐
“คุณ” ที่มนุษย์สมมติบัญญัติ เป็นคุณสมบัติหลอกหลวงก็ได้	๒๗๑
ต้องดู “คุณ” ในแง่วัตถุ, จิตใจ, และสติปัญญา, ว่ามุ่งหมายเพียงไร	๒๗๒
ดูทางวัตถุ มันจะมีค่าตามที่มนุษย์บัญญัติ, คนก็หลงตามไป	๒๗๓
เมื่อ “คุณ” ครอบงำจิต คนก็หัวเราะ ร้องไห้ ขึ้นลงไปตามคุณค่า	๒๗๔
พระพุทธเจ้าทรงรู้จักคุณและโทษ จึงอยู่เหนืออำนาจของมัน	๒๗๕

ความดี ความสุข จะหามาจิตใจคนที่ไปหลงในคุณค่านั้น ๆ	๒๗๖
ให้ระวัง “คุณ” หมายความว่า อย่าไปหลงเป็นทาสในคุณค่า	๒๗๗
“คุณ” ที่ประสงค์คือ กิน กาม เกียรติ, ต้องพออย่าหลง	๒๗๘
ถ้าหลง กิน กาม เกียรติ มันจะมาข่มขี่ทรมานกับกตเวทิตา	๒๗๙
ที่หลง เพราะตัวเวทนาเป็นยักษ์ร้ายที่มี “คุณ” ให้คนหลง	๒๘๐
“คุณ” หรือค่าของสุขเวทนานั้นจะบีบคั้นกับกตเวทิตา	๒๘๑
คำอธิบายตอบปัญหาในการบรรยายครั้งที่ ๑๐	๒๘๒ – ๒๘๒

๑๑. ทาง

“ทาง” ภาษาบาลีว่า มคฺค, ภาษาไทยว่า มรรค, มรรคา	๒๘๓
“ประยุกต์” ไม่มีใช้พูด, คัด, แต่ต้องรู้จักโดยความรู้สึก	๒๘๔
ต้องรู้จักคุณสมบัติของจิตที่สงบแล้วศรัทธาจะแน่นแฟ้น	๒๘๕
การเข้าใจโลกแล้วถอนตัวจากทุกข์ได้; นี่คือโลกุตตระ	๒๘๖
ความทุกข์เกิดจากกิเลส ตัณหา ก็เรียนจากเรื่องนี้เพื่อหนีทุกข์	๒๘๗
ความประสงค์ที่จะออกจากทุกข์นั้นคือการเดินทาง	๒๘๘
ปฏิบัติแล้วจะมีทาง และมีผลแล้ว นี่เป็นทางสมบูรณ์	๒๘๙
เราจะมีมรรค ก็ต้องปฏิบัติในส่วนนี้ให้ถูกต้อง	๓๐๐
มรรคมืองค์ ๘ ขั้นต้นเป็นทฤษฎีต่อปฏิบัติจึงจะเป็นมรรค	๓๐๑
มรรคมืองค์ ๘ บางทีก็เรียก ศีล สมาธิ ปัญญา, เป็นทางเดินของใจ	๓๐๒
ชีวิตทั้งหลาย เป็นการเดินอยู่ในตัว ถึงชีวิตนี้วันจริงจะหยุด	๓๐๓
ร่างกายที่ถูกต้อง เป็นปัจจัยแก่การเจริญทางจิต	๓๐๔
การเดินตามมรรค มีมาแต่แรก, มีสติปัญญามากจึงเข้าระบบพุทธศาสนา	๓๐๕
คนบุญชุนก็ค่อย ๆ เดินไปจากบุญชุนจนสู่ความเป็นพระอรหันต์	๓๐๖

[๑๒]

ในร่างกายมีจิตและสติปัญญาเดินทางเรื่อยอยู่ทุกวัน	๓๐๗
เดินให้ถูกทางต้องเดินตามอริยมรรคมีองค์ ๘ เริ่มแต่สัมมาทิฐิ...	๓๐๘
สัมมาสังกัปปะ, สัมมาวาจา ให้เป็นไปเพื่อดับทุกข์	๓๐๙
ข้อ ๔, ๕, ๖, ๗, ทำการงาน, อาชีพ, ความเพียร, มีสติ, ให้ถูกต้อง	๓๑๐
ข้อ ๘ มีสมาธิถูกต้องคือ จิตตั้งมั่น, บริสุทธิ์, ว่องไวต่อหน้าที่	๓๑๑
การปฏิบัติให้สำเร็จประโยชน์จริงจะเป็น ปัญญา ศีล สมาธิ	๓๑๒
คำอธิบายตอบปัญหาในคำบรรยายครั้งที่ ๑๑	๓๑๓ - ๓๒๓

๑๒. ผู้ซ้ทาง

ใครจะเป็นผู้ซ้ทาง เป็นปัญหาที่ต้องพิจารณา	๓๒๔
การเดินทางเพื่อถึงปลายทาง อาจมีข้อสงสัยว่า ใครเป็นผู้ซ้	๓๒๕
ตนเองนั้นแหละต้องทำหน้าที่ซ้ทางแก่ตน	๓๒๖
ความผ่านไปทุก ๆ วันด้วยสติปัญญาทุก ๆ วันนี้เป็นคุณผู้ซ้ทาง	๓๒๗
ผู้ซ้ทาง เป็นคนก็มี, เป็นความจืดจางของตนเองก็มี	๓๒๘
ครูอาจารย์และข้อธรรมะนี่ถือว่าเป็นกัลยาณมิตร ผู้ซ้ทางก็ดี	๓๒๙
บุคคลผู้เป็นกัลยาณมิตรคือมีเมตตากรุณานับว่าเป็นผู้ซ้ทาง	๓๓๐
แม้ผู้ซ้ทาง ก็ต้องพยายามซ้ทางช่วยตัวเองอยู่ตลอดเวลา	๓๓๑
การเดินทางต้องถามน้อย, เหลือกำลังจึงถาม, ต้องคิดนึกพิจารณาให้มาก	๓๓๒
ฝึกมองดูภายในมากกว่าหาคำตอบจากภายนอก, จะพบของจริง	๓๓๓
ความเคยชินไม่คิดเอง, จะปีคั้งตลอดเวลาจึงต้องทุกข์อยู่	๓๓๔
ทุกข์เพราะอะไร ต้องแยกแยะดู, จะพบทางที่ซ้แก่ตนเอง	๓๓๕
เราต้องดูชีวิตและความทุกข์ให้ละเอียดแล้วจะรู้เหตุเกิด - ดับ	๓๓๖
ลองศึกษารวมฝ่ายจิตจะเป็นการซ้ทางอยู่ในตัวการศึกษานั้น	๓๓๗

[๑๓]

พระพุทธเจ้าทรงวางหลักว่าธรรมชาติสอนดีกว่าพระองค์สอน	๓๓๘
การเพ่งจิต ซึ่งเพ่งไปที่ความจริง, ไม่เป็นอย่างฉาบ; นี้ควรรู้	๓๓๙
เป็นการเพ่งให้เกิดปัญญาถึงความจริง, กำจัดกิเลส, นี้จะเห็นทาง	๓๔๐
การชี้ทางที่ดีที่สุดอยู่ที่การเพ่งเพื่อเกิดกำลังปัญญา	๓๔๑
คำอธิบายตอบปัญหาในการบรรยายครั้งที่ ๑๒	๓๔๒ - ๓๔๘

๑๓. ผู้เดินทาง

การประยุกต์ทางศาสนาสำคัญมาก ควรพยายามทำ	๓๔๙
หลักศาสนาไม่ค่อยปฏิบัติกัน เราต้องประยุกต์มาสู่การปฏิบัติจนได้	๓๕๐
ต้องเอาระบบศาสนาปฏิบัติให้รู้สึกเข้าใจด้วยตนเองไม่ใช่คิดเอา	๓๕๑
ผู้เดินทางคือใคร? ก็คือทุกคนต้องเดินทาง	๓๕๒
เพื่อรู้ว่าต้องเดินทางต้องย้อนไปศึกษาว่า “เกิดมาทำไม” ก่อน	๓๕๓
หลักโบราณแบ่งความต้องการของจิตเป็น ๓ ระดับ กาม, และรูป	๓๕๔
ระดับที่ ๓ ว่า อรูปาวจร, บุคคลที่ไม่มีรูปเป็นชั้นจิตบริสุทธิ์ลึก	๓๕๕
กามาวจรว่าสูงสุดคือ กามารมณ์, รูปาวจรว่า รูปฌาน, อรูปาวจรว่า นามธรรม	๓๕๖
อุดมคติของเราควรจะเป็น “ได้สิ่งที่ผู้ปฏิบัติควรได้”	๓๕๗
การเดินทางสู่จุดสูงสุดปลายทางควรจะเป็นมนุษยชาติเดิน	๓๕๘
มนุษย์จะต้องขึ้นในทางจิตใจจนกับทุกขได้จึงจะจบ	๓๕๙
ถ้าคนนั้นไปถึง ก็ให้ลูกหลานได้ไปถึง	๓๖๐
การบวชพระแล้ว มิใช่จะไปสู่นิพพานได้ ต้องพิจารณาอีก	๓๖๑
ควรจะเป็นประยุกต์หลักเกณฑ์ในพุทธศาสนามาใช้ประโยชน์ให้ได้จริง	๓๖๒
สังคมเดิน, ถึงได้ยาก; มนุษยชาติเดินไปได้เร็วกว่า	๓๖๓
ผู้เดินทาง ต้องเป็นผู้มองเห็นทุกข์ โทษ ภัย อยู่เฉพาะหน้า	๓๖๔

[๑๔]

การเดินทางมีหลายแบบ สรุปได้ ๓ แบบ : เดินถูก, ไม่ถูก, เดินกลับหลัง	๓๖๕
ที่เดินไปอย่างนั้นเพราะสิ่งแวดล้อมต่างกัน	๓๖๖
เดินถอยหลังก็เพราะปัจจุบันมีเหยื่อล่อมาก	๓๖๗
คนทั้งโลกหลงเดินทางใหญ่คือทางแห่งวัตถุนิยมเพราะเดินสบาย	๓๖๘
ถ้าเดินให้ดีไม่วางน ควรรักษาทางตรงคือ มัชฌิมาปฏิปทา	๓๖๙
คำอธิบายตอบปัญหาในการบรรยายครั้งที่ ๑๒	๓๗๐ - ๓๘๒

๑๔. มาร

พูดถึงมาร คือ อุปสรรคของการเดินทางไม่ให้ถึงที่หมาย	๓๘๓
มารหมายถึงอุปสรรคขัดขวางหรือเป็นผู้ทำลายมีลักษณะต่าง ๆ	๓๘๔
แบ่งได้เป็น ๒ พวก : เป็นบุคคลตัวตน, กับพวกภูตผีปิศาจ	๓๘๕
มารอย่างบุคคลาธิษฐานพวก ๑, ธรรมาธิษฐานอีกพวก ๑	๓๘๖
มารที่เป็นภาพเขียน ก็เป็นบุคคลาธิษฐาน, ถอดความเป็นธรรมาธิษฐานได้	๓๘๗
มารในฐานะเป็นอุปสรรคของการเดินทางเพื่อประยุกต์ธรรมก็มีมาก	๓๘๘
มารตามพระคัมภีร์ กล่าวไว้มี ๕ ชนิด	๓๘๙
๑. กิเลสมาร หมายถึงความคิดนึกอันชั่วร้าย : โลภะ โทสะ โมหะ	๓๙๐
๒. ขันธมาร คือเบญจขันธ์ ๓. มัจจุมาร คือความตาย	๓๙๑
๔. เทวปุตตมาร หมายถึงพวกที่พอใจในกิน กาม เกียรติ	๓๙๒
๕. อภิสังขารมาร หมายถึงกรรมชั่วหรือผลกรรมอันไม่พึงปรารถนา	๓๙๓
มารทั้ง ๕ นี้มีอยู่เป็นธรรมดา, คนกลัวมารนี้มาแต่โบราณ	๓๙๔
เราต้องยินดีเผชิญหน้ามาร ต่อสู้เอาชนะให้ได้เพราะไม่อาจหนีได้	๓๙๕
อุปสรรคมาทำให้คนฉลาด, ปฏิบัติธรรมถูกต้องก็ชนะได้	๓๙๖
มารทุกชนิด เราเอาชนะได้โดยการประพฤติธรรม	๓๙๗

[๑๕]

โดยเฉพาะอภิสังขารมาร เอาชนะได้ด้วยการทำตัวให้เหนือหัว	๓๙๘
มารมาทำให้เราฉลาด, ควรสนใจทำให้หมดไปโดยไม่เกลียด	๓๙๙
มารมาจัญทุกคนให้รู้ไว้เพื่อต่อสู้ชนะ, การเดินทางก็สำเร็จ	๔๐๐
คำอธิบายตอบปัญหาในการบรรยายครั้งที่ ๑๔	๔๐๑ - ๔๐๕

๑๕. คนหรือตัวตน

พบทวนว่าได้พูดถึงเรื่องการเดินทางและอุปสรรคมาแล้ว	๔๐๖
ครั้งนั้นพูดถึง ตัวปัญหา เกี่ยวกับคน หรือตัวตน	๔๐๗
พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีสอนเรื่องตัวตนตามโอกาสสมควร	๔๐๘
คนทั่วไปมีสามัญสำนึกอย่างมีตน ต่อมีปัญญาลึกซึ้งจึงจะรู้เรื่องไม่มีตน	๔๐๙
พระพุทธเจ้าจึงตรัสโหวทอย่าง พิภูรฐัมมบ้าง สัมปรายิกะบ้าง	๔๑๐
พูดอย่างพิภูรฐัมมิกโหวท คือเห็นในสิ่งนั้นจึงว่าตัวตนมี	๔๑๑
พระพุทธเจ้าตรัส “ทุกสิ่งไม่ควรจะถือว่าเป็นตัวตน”	๔๑๒
เมื่อยังไม่รู้จักความจริง จะรู้สึกเป็นตัวตนอยู่เรื่อย	๔๑๓
ถ้าพูดกับผู้มีตัวตน ก็ต้องพูดอย่างภาษาชาวบ้าน ว่ามีตน	๔๑๔
ไม่ควรจะต้องเถียงกันเรื่องมีตนหรือไม่มี	๔๑๕
พุทธศาสนายอมรับเรื่องตัวตน แต่ยืนยันข้อที่ไม่มีตัวตน	๔๑๖
ชั้นแรกเอานิพพานเป็นตนไปก่อนก็ได้ ชั้นสุดท้ายจะเห็นไม่ใช่ตน	๔๑๗
พอถือว่าไม่มีตน บางคนจะเห็นว่า พุทธศาสนาเป็นอันตราย	๔๑๘
แท้จริงไม่มีตน ทำงานสนุก, ประเสริฐ, มีตนจันนี้ไม่มีสันติภาพ	๔๑๙
ไม่มีตนนี้ต้องประยุกต์ศึกษาจากความรู้สึกในจิต	๔๒๐
ให้คิดดู พอไม่เห็นแก่ตัวเมื่อไร นั่นแหละคือเมตตาสูงสุด	๔๒๑
ต้องรู้จักอัตตา – อนัตตาเสียทั้ง ๒ อย่างเพื่อไม่ต้องเถียงกัน	๔๒๒
คำอธิบายตอบปัญหาในคำบรรยายครั้งที่ ๑๕	๔๒๒ - ๔๓๓

๑๖. โลกธรรม

คำบรรยายนี้จะเอาธรรมะชั้นสูงสุดมาประยุกต์ในชีวิตธรรมดา	๔๓๔
ประยุกต์ นี่ต้องนำมาปรับปรุง ไม่ใช่จะหยิบมาใช้ได้ทันที	๔๓๕
ต้องทำความเข้าใจในเรื่องที่พูด มิฉะนั้นจะรู้สึกผิดหวัง	๔๓๖
ให้รู้จักและมีธรรมะชั้นสูง เพื่อไม่ต้องมีความทุกข์	๔๓๗
ความรู้เรื่องไม่ยึดมั่นถือมั่นจำเป็นและมีประโยชน์ที่สุด	๔๓๘
ความไม่ยึดมั่นถือมั่นต้องศึกษากันความก้าวหน้าทางวัตถุ	๔๓๙
เรื่องโลกธรรมเป็นเรื่อง “ของกู” ยิ่งต้องมีอยู่เป็นธรรมดาในโลก	๔๔๐
โลกธรรมเป็นเรื่องฟูๆ แผ่ๆ ทำความเสื่อมเสียแก่จิตมาก	๔๔๑
ได้ลาภ, เสื่อมลาภ, กุณก็บีบคั้นจึงให้คอร์รัปชันเกิดขึ้น	๔๔๒
มียศ, เสื่อมยศ, นินทา, สรรเสริญ, ๒, กุณทำให้สุขทุกข์ขึ้นๆ ลงๆ	๔๔๓
สุขกับทุกข์ นี่ก็เป็นเรื่องหลอกลวง เป็นไปตามกฎของอิทัปปัจจยตา	๔๔๔
คนคิดตรัส “โลกธรรม” จึงไม่รู้จักว่าเป็นของหลอก	๔๔๕
มองเห็นโลกธรรม, ไม่ยึดมั่นถือมั่น จะมีแต่ได้ไม่เสียอะไร	๔๔๖
สุขทุกข์, ดีชั่ว, ล้วนเป็นเรื่องที่เป็นไปตามเหตุปัจจัย	๔๔๗
อย่าให้ค่าของดี - ชั่วมาบีบคั้นใจ, ดี - ชั่วก็มาทำอันตรายไม่ได้	๔๔๘
ทำให้ให้อิสระจากโลกธรรมแล้ว ไม่ต้องเป็นทุกข์	๔๔๙
ละชั่ว แต่ไม่เป็นทาสของความดี นี่ก็คือนิพพาน	๔๕๐
คำอธิบายตอบปัญหาในคำบรรยายครั้งที่ ๑๖	๔๕๐ - ๔๕๕

๑๗. กามและกามารมณ์

เรื่องนี้เป็นปัญหาคนที่ยังไม่รู้และเอาชนะมันไม่ได้	๔๖๐
กาม หรือ กามารมณ์ นี่เป็นสิ่งที่ผูกพันจับคนไปเป็นทาส	๔๖๑

กาม คือความรู้สึกเช่นนั้น, กามารมณ์คือสิ่งที่ทำให้เกิดรู้สึกเช่นนั้น	๔๖๒
ต้องศึกษาให้รู้เรื่องของอายตนะ ๖ คู่ ที่สัมพันธ์กัน	๔๖๓
๖ คู่นี้เป็นพื้นฐานของสิ่งมีชีวิต, ถ้าไม่มีก็ดำรงชีวิตไม่ได้	๔๖๔
การกระทบกันของอายตนะกับวิญญาณเกิดผัสสะและเวทนา	๔๖๕
สิ่งที่เรียกว่ากามก็อยู่ตรงที่รู้สึกใคร่ต่ออารมณ์ที่น่าพอใจ	๔๖๖
ต้องรู้ความจริงที่มีสิ่งให้เกิดความรู้สึก, เกิดความพอใจ ฯ	๔๖๗
เกิดเหวี่ยงเป็นอัสสาทะ, พ้นจากรู้สึกธรรมดา, กลายเป็นกามารมณ์	๔๖๘
การสืบพันธุ์เป็นธรรมชาติมิใช่กามารมณ์ แต่กามารมณ์เป็นคุณค่าจ้าง	๔๖๙
กามารมณ์เป็นเรื่องไม่รู้จักพอ, เป็นทาสมันแล้วไม่อยากสืบพันธุ์	๔๗๐
ธรรมชาติแฝงกามารมณ์ไว้กับการสืบพันธุ์ ตบตาผู้โง่เขลา	๔๗๑
ปัญหาปัจจุบันนี้ กนหลงกามารมณ์แต่หลีกเลี่ยงการสืบพันธุ์	๔๗๒
เรื่องเกี่ยวกับรูปธรรมนามธรรมเป็นการศึกษาทำให้ฉลาดที่จะอยู่ในโลก	๔๗๓
รู้จักกลไกของชีวิตให้ถูกต้อง จะเอาชนะกามารมณ์ได้	๔๗๔
กามกับกามารมณ์เป็นคนละอย่างต่อสัมพันธ์กันจึงทำหน้าที่	๔๗๕
ระวังให้ดี อย่าให้ทุกข์ภัยเกิดขึ้นเกี่ยวกับกามหรือกามารมณ์	๔๗๖
คำอธิบายตอบปัญหาในคำบรรยายครั้งที่ ๑๗	๔๗๗ - ๔๗๙

๑๘. การชนะ

ให้สังเกตว่า โมกขะ กับ การชนะนี้เหมือนกัน	๔๘๐
ชนะ ก็คือ โมกขะ, หลุดพ้นออกไปจากสิ่งที่ทำอันตราย	๔๘๑
ถ้าชนะตัวเราได้ จะชนะคนอื่นได้ นี่เป็นหลักที่วางไว้	๔๘๒
เราต้องชนะวัตถุ อย่าให้มาบีบคั้นจิตใจ; มีหรือสูญเสียไม่หวั่นไหว	๔๘๓
อย่าให้วัตถุทุกชนิดบีบคั้นเรา. นี่สงเคราะห์เข้าในโมกขธรรมด้วย.	๔๘๔

ชนะคน, อุปสรรค, ศัตรู ฯลฯ ต้องชนะด้วยความจริง, ความดี, ความถูกต้อง	๔๘๕
ไม่ชนะศัตรูด้วยเป็นศัตรู; ถ้าทำไม่ได้ก็เพราะตกอยู่ใต้กิเลส	๔๘๖
จะชนะคน ต้องบังคับความรู้สึกของตนให้ตกก่อนแล้วใช้สติปัญญาไป	๔๘๗
กิเลสเปรียบเหมือนผี; ถ้าเห็นกิเลสของเขา เราต้องหยุดชะงัก	๔๘๘
ถ้ามีธรรมะเพียงพอจะเป็นผู้ชนะทุกประการ	๔๘๙
โลกะ โทสะ โมหะ เป็นกิเลสทั้งหมดครอบงำเราอยู่ประจำวัน	๔๙๐
กิเลสทั้ง ๓ เป็นข้าศึกอย่างยิ่งอยู่ภายใน ชนะได้เท่าไรดีเท่านั้น	๔๙๑
ปัญหาตามธรรมชาติก็มีทั้งภายในภายนอกภายใน ต้องรู้ทัน	๔๙๒
ธรรมชาติภายในเช่น แก่ชรา รู้ให้ทัน ก็ไม่มีความทุกข์	๔๙๓
ธรรมชาติภายในภายนอกมีเป็นธรรมดา อย่าทำให้เกิดรู้สึกชนิดนั้นขึ้น	๔๙๔
ชนะมีความหมายที่มันบีบคั้นเราไม่ได้	๔๙๕
พุทธศาสนามุ่งหมายอบรมจิตให้ไม่มีทุกข์, ชนะแล้วหัวเราะได้	๔๙๖
คำอธิบายตอบปัญหาในการบรรยายครั้งที่ ๑๘	๔๙๖ - ๕๐๒

๑๕. การศึกษา

ทบทวนเรื่องประยุกต์ว่า ต้องการเอาเนื้อแท้ของพุทธศาสนามาใช้ให้ได้	๕๐๓
เช่นให้มองชีวิตในลักษณะเป็นการเดินทาง	๕๐๔
“เอาชนะความตาย” หมายถึงความตายไม่เป็นปัญหาแก่เรา	๕๐๕
มนุษย์ธรรมดาควได้รับประโยชน์จากพุทธศาสนาได้จริง	๕๐๖
การศึกษาตามแบบของพระพุทธเจ้าก็ควรนำมาใช้ในโลกลี้ได้	๕๐๗
การศึกษาของพระพุทธเจ้าเป็นไปเพื่อนิพพานต่างจากการศึกษาของคน	๕๐๘
คนควรจะศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง	๕๐๙
การศึกษาแบบพระพุทธศาสนาเพื่อนิพพาน เป็นเรื่องชุดเกลากิเลส	๕๑๐

การศึกษาในปัจจุบัน เพิ่มความเห็นแก่ตัวลึกซึ้ง	๕๑๑
แบบของพระพุทธเจ้าเป็นเรื่องทำลายความเห็นแก่ตัว	๕๑๒
คนสมัยนี้จะศึกษาแบบพระพุทธเจ้า ก็ต้องปะทะกันในเรื่องเห็นแก่ตัว	๕๑๓
จึงต้องเทียบกันดูเพราะฝ่ายหนึ่งเย็น ฝ่ายหนึ่งร้อน	๕๑๔
ฝ่ายโลกสรุปว่า “เพื่ออยู่ที่กินดี” ฝ่ายศาสนาเห็นว่าร้อน	๕๑๕
“กินดีอยู่ดี” ร้อนไม่มีขอบเขต, ส่วน “กินอยู่แต่พอดี” ไม่ร้อน	๕๑๖
เรามีแต่เรื่องร้อนๆ, ถูกกิเลสลากจูง; ต้องแก้ไขด้วยเรื่องเย็นๆ	๕๑๗
การศึกษาทำให้เป็นคนไม่พอ; ต้องทำให้เป็นมนุษย์มีใจสูง	๕๑๘
เราจะมีชีวิตอยู่กันไปทำไม ถ้าเต็มไปด้วยความร้อน	๕๑๙
“คนที่เห็นแก่ตัว” เป็นหาสของความเขลาจะไปสู่ความวินาศ	๕๒๐
คนตามใจตัว ก็เพราะไม่มั่นคงรู้จักบังคับตัวเอง	๕๒๑
หลักพุทธศาสนาสำคัญอยู่ที่ต้องบังคับตัวเองอยู่ในรอยของธรรม	๕๒๒
ต้องฝึกอบรมบังคับตัวเองโดยใช้หลัก ศีล สมาธิ ปัญญา	๕๒๓
หากมีระบบ ศีล สมาธิ ปัญญาแล้ว โลกจะมีสันติภาพ	๕๒๔
คำอธิบายตอบปัญหาในการบรรยายครั้งที่ ๑๙	๕๒๔ - ๕๓๒

๒๐. การดำรงชีวิต

เรากำลังจะประยุกต์โมกขธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวันให้ได้	๕๓๓
จะรู้เรื่องการดำรงชีวิต ต้องรู้จักชีวิตก่อน	๕๓๔
น้อยคนจะคิดว่ามีชีวิตเพื่อเดินทางสู่จุดหมายปลายทาง	๕๓๕
เปรียบเทียบชีวิตกับภาพปริศนาธรรม ชุดจับฉั้ว	๕๓๕ - ๕๔๐
การดำรงชีวิตมี ๒ ความหมาย ตอนที่ ๑ : ให้มีอยู่ ก็คือมีอาชีพ	๕๔๑
ตอนที่ ๒ - ๓ ทำการงาน และบริโภคผลของงาน	๕๔๒

การดำรงชีวิต ๓ ตอนนี้ เริ่มด้วยเรื่องปากท้องแล้วเนื้อหนัง	๕๔๓
ความหมายที่ ๒ ดำรงชีวิตในลักษณะพัฒนาความเจริญทางวิญญาณ	๕๔๔
คือรู้แจ้งในสิ่งทั้งปวงตามที่เป็นจริงยิ่งขึ้น	๕๔๕
รู้ความจริง เช่น กิน กาม เกียรติ คืออะไร, ไม่หลงไป	๕๔๖
รู้จักทำจิตให้ไมยตม้นถ่อมมันอะไร ยิ่งไม่มีความทุกข์	๕๔๗
รู้คุณสมบัติของฝ่ายวิญญาณว่าขึ้นไปได้ จนถึงอมตะคือไม่ตาย	๕๔๘
ถ้าเป็นบัณฑิตอยู่บ้าง ชีวิตนี้จะไม่หลงกลวง; ถ้าเป็นอันธพาลก็หลงกิเลส	๕๔๙
ให้สภาพทุกอย่างเป็นการสอน, บอกความจริงแก่เรา	๕๕๐
คำอธิบายตอบปัญหาในการบรรยายครั้งที่ ๒๐	๕๕๐ - ๕๕๗

๒๑. การหวังเอาพระนิพพานเป็นอารมณ์

เรื่องนี้เป็นภาษาโมกขธรรม หรือโลกุตตรธรรมโดยเฉพาะ	๕๕๘
หมายความว่า มีจิตเพ่งจ้องต่อพระนิพพาน เพื่อลู่ถึงอยู่ตลอดเวลา	๕๕๙
ต้องรู้จัก “นิพพาน” ว่าเป็นความดับไม่เหลือแห่งสิ่งที่ร้อน	๕๖๐
“หวังนิพพาน” คือเพ่งหรือหวังเอาสิ่งนี้เป็นเป้าหมาย	๕๖๑
“อารมณ์” คืออารมณ์ ๖ ห่วงเอาความเย็นของกิเลส	๕๖๒
เบื้องต้นต้องเห็นทุกข์. อยากพ้น, ต้องการออก, จึงพยายามเต็มที่	๕๖๓
เปรียบด้วยการถึงผลสำเร็จ; ผู้ปฏิบัติธรรมก็หวังอารมณ์ทำนองนั้น	๕๖๔
คนธรรมดาตลอดจนผู้พากเพียรเรื่องนี้โดยตรงย่อมทำได้	๕๖๕
ฝึกตั้งแต่ ต้องมีสติทันควันเสมอว่า “จะไม่ร้อน, ไม่เดือดร้อน”	๕๖๖
ต้องมีสติสัมปชัญญะในเรื่องปัจจัย ๔ เริ่มแต่แต่กำลังเคี้ยว ฯลฯ	๕๖๗
ในเรื่องนุ่งห่ม, ใช้สอย, พิจารณาอย่างพระเห็นเป็นสัจว่าธรรมชาติ	๕๖๘
เรื่องการรักษาโรคก็อย่ากลัวตายมากนัก, เจ็บไข้รู้ว่าเหตุมาบอกข่าว	๕๖๙

เจ็บไข้ใกล้ตาย มุ่งหมายความเย็นเป็นอารมณ์, รักษาที่รักษาไป	๕๗๐
พุทธบริษัทพึงจ้องเอาความเย็นที่เกิดจากกิเลสไม่รบกวน	๕๗๑
ในชั้นปัญญามุ่ง เพื่อความสิ้นไปแห่งกิเลส, เพื่อนิพพานปรากฏ	๕๗๒
วิธีปฏิบัติสั้น ๆ ย่อย ๆ คือมุ่ง “ดับไม่เหลือ”	๕๗๓
ภพแห่งตัวกู – ของกู เป็นไฟ, อยากว่างจากภพนี้, ต้อง “ดับไม่เหลือ”	๕๗๔
พยายามอยู่อย่าง “ตายเสียก่อนตาย” คือตายจากตัวกู – ของกู	๕๗๕
อยู่อย่างว่างจากกิเลสและทุกข์ นี้เรียกว่าดับไม่เหลือจากร้อน	๕๗๖
ฝึก “ดับไม่เหลือ” ทุกกรณีจะมีหวังได้นิพพาน	๕๗๗
คำอธิบายตอบปัญหาในการบรรยายครั้งที่ ๒๑	๕๗๘ – ๕๘๑

๒๒. การได้สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้รับ

การบรรยายครั้งนี้เป็นการสรุปใจความสำคัญของการบรรยายทุกครั้งรวม ๒๑ ครั้ง

๕๘๒ – ๖๐๒